

УДК: 159.9.07:159.946.3-053.2:355.01

© Ю. В. Немерюк, 2024

orcid.org/0000-0001-6543-7308

<https://doi.org/10.33989/2226-4078.2024.1.298783>

НЕМЕРЮК Юлія Валеріївна

аспірантка, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДІАГНОСТИКИ СЕЛЕКТИВНОГО МУТИЗМУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті подано дані щодо впливу військових подій в Україні на психологічний стан дітей. Відзначено, що травмівні ситуації провокують появу у дітей психологічних, тривожних розладів, серед яких селективний мутизм.

Окреслено проблемні питання стану дослідження феномену селективного мутизму та надано результати аналізу наукової літератури з питання сутності, симптомів селективного мутизму та інструментів його діагностики. Для встановлення точного діагнозу обґрунтовано необхідність проведення багаторівневої діагностики, використання різних джерел інформації. Розглянуто складні питання діагностики селективного мутизму. Наголошено на тому, що різні соціальні ситуації у дітей з селективним мутизмом можуть провокувати не однакові патерни немовленнєвої поведінки. Закцентовано увагу на тому, що діагностика є також соціальною ситуацією, яка може викликати у дитини з селективним мутизмом мовчазність. Підкреслена значна роль батьків і вчителів як інформантів про мовленнєву поведінку дитини та наголошено на необхідності їх залучення до процесу діагностики дитини. Відмічено важливість проведення просвітницьких заходів, спрямованих на інформування батьків та вчителів щодо суті цього розладу, варіантів діагностики і лікування.

Відзначено, що селективний мутизм має значний вплив на емоційну, когнітивну та поведінкову сторони життя дитини, негативно впливає на академічну успішність, заважає соціалізації, часто супроводжується коморбідними захворюваннями. Підкреслено важливість ранньої діагностики розладу.

Окреслені діагностичні інструменти селективного мутизму, відмічено важливість перекладу зазначених інструментів на рідну мову дітей, зокрема українську. Обґрунтовано необхідність використання валідизованих та наукометрично перевірених інструментів для діагностики селективного мутизму, як передумови отримання достовірних результатів в діагностиці, що є вкрай важливим для подальшого лікування. Відзначено важливість перевірки психометричних властивостей діагностичних інструментів на українській вибірці дітей, визначено напрями майбутніх досліджень.

Ключові слова: війна, діагностика селективного мутизму, діти, інструменти діагностики селективного мутизму, мутизм, селективний мутизм, тривожний розлад.

Постановка проблеми. Військові дії в Україні стали важким спадком для психологічного здоров'я українців. Травмівні події не проходять осторонь дітей, формуючи їх травмівний досвід, і кожна дитина проживає його по-своєму.

Наслідки травмівних подій можуть бути найрізноманітнішими: депресії, посттравматичні стресові розлади, мовленнєві порушення, тривожні розлади, селективний мутизм.

Актуальні дослідження впливу військових подій в Україні на психологічний стан дітей свідчать про випадки появи мутизму в українських дітей як наслідки психологічних травм від військових подій.

Вимушене переселення, а разом з ним і вимушена багатомовність (іншомовність), стають для українських дітей додатковим фактором ризику виникнення селективного мутизму.

Селективний мутизм може мати серйозний вплив на різні сфери життя дитини, впливати на успішність в школі, стати перешкодою на шляху соціалізації та адаптації дитини. Ефективність лікування залежить від своєчасності виявлення розладу.

На відміну від закордонних науковців, проблема селективного мутизму та засобів його діагностики і лікування у дітей не була у фокусі українських науковців (Водоп'янова, 2022). Відтак, в умовах реального часу актуальним і важливим є з'ясування сутності та симптомів селективного мутизму,

переклад та адаптація інструментарію для діагностики цього розладу в українських дітей. Необхідним заходом також вбачається апробація існуючих інструментів діагностики селективного мутизму і перевірка їх психометричних властивостей на українській виборці дітей. Важливою є просвітницька діяльність серед батьків і вчителів щодо феномену цього розладу.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема дослідження селективного мутизму і, зокрема, його діагностики здебільшого представлена в працях закордонних вчених.

Теоретичний аналіз науково-педагогічних джерел свідчить, що питанню мутизму присвячені праці таких дослідників: А. Kussmaul, М. Tramer, А. Вебер, Р. Неснідалова, Т. П. Симеон, Г. Е. Сухарьова, J. Furr, В. Drljan., Н. Heinze, М. L. Kovac, К. Manassis та ін. Використанню інструментів діагностики селективного мутизму присвячено праці R. L. Bergman, М. G. Güldner, Y. Elizur, J. V. M. Ensink, E. R. Klein, Н. Kristensen, К. Morales, R. Nuñez, В. Oerbeck, P. J. Olivares-Olivares, К. R. Overgaard, R. A. Perednik, С. Rodrigues Pereira, С. Schwenck та ін.

Серед сучасних українських дослідників слід відзначити таких авторів, як А. Н. Дзюба, М. Ю. Нестеренко, Л. С. Ващенко, К. В. Дубовик, Д. І. Марценковський.

Постановка завдань статті: здійснити аналіз наукових та літературних даних, щодо сутності селективного мутизму, факторів, що на нього впливають, а також призводять до немовленневої поведінки дітей; означити наявний інструментарій для діагностики селективного мутизму, який використовується в практиці закордонними фахівцями, та проблемні питання, пов'язані із його використанням; визначити заходи щодо своєчасного виявлення селективного мутизму та встановлення точного діагнозу, відмежування від інших, коморбідних розладів та подальшого лікування селективного мутизму в українських дітей в умовах військового стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна вперше за історію своєї незалежності перебуває в стані війни.

Мільйони сімей з дітьми залишили свої домівки в пошуках безпечних регіонів України або виїхали за кордон. Проте, для кожної родини, де б вона зараз не була, військові події в Україні залишили важкий психологічний спадок.

Війна має величезний вплив на дітей, які складають особливо вразливу категорію для переживання травм, і як наслідок – розвиток проблем з психічним здоров'ям (Pfeiffer et al., 2023). Вимушена міграція є додатковим фактором ризику для психічного здоров'я дітей (Bürgin et al., 2022).

Дослідження тривожності як прояву посттравматичних станів, що виникають внаслідок воєнних дій в Україні сьогодні, виокремлено з-поміж найактуальніших і важливих напрямів (Симоненко, Овадюк, 2022).

Відмічено, що психотравматичні події негативно впливають на мовленнєвий стан дітей, змінюють траєкторію їх мовленнєвого розвитку (Луценко, 2018). У дітей-свідків воєнних подій в Україні у 2022 році виявлені маркери мовленнєвих розладів внаслідок пережитого стресу; випадки повного та тимчасового мутизму (Рібцун, 2022, Скрипник, Лабенко, 2022).

Порівняно з іншими психологічними розладами в дитячому та підлітковому віці, селективний мутизм є недостатньо вивченим (Водоп'янова, 2022; Schwenck et al., 2022), проте має значний вплив на емоційну, когнітивну та поведінкову сфери життя дитини. Усне мовлення є важливим у шкільному контексті та для підтримання соціальних зв'язків, тож мовчазна поведінка дітей з селективним мутизмом спричиняє негативний вплив на академічну успішність (Klein et al., 2019, Starke, Subellok, 2012), змінює процес соціалізації дитини, створює високий рівень суб'єктивних страждань і є підґрунтям для великої кількості супутніх розладів (Olivares-Olivares et al., 2021).

Згідно до Діагностичного і статистичного керівництва по психічним розладам (далі – ДСМ-5) селективний мутизм визначається як послідовна нездатність говорити в конкретних соціальних ситуаціях, коли мовлення є очікуваним (APA, 2013). Цей розлад зустрічається в різних культурах (Drijan, 2022), а його поширеність є приблизно такою самою, як і розлад

аутичного спектру (Schwenck et al., 2022). Відповідно, цей розлад не є таким рідкісним (Elizur, Perednik, 2003). Рівень поширеності селективного мутизму серед дитячого населення складає від 0,47% до 2% залежно від вибірки та діагностичних критеріїв, країни, в якій проводились дослідження (Drljan, 2022, Rodrigues et al., 2023). В сім'ях імігрантів селективний мутизм зустрічається частіше (Elizur, Perednik, 2003; Olivares-Olivares et al., 2021, Starke, Subellok, 2012).

Селективний мутизм є станом дитини, що базується на тривожності (Oerbeck et al., 2020). Саме наявність тривожності і страху та пов'язані з цим порушення поведінки стали підставою включення селективного мутизму до розділу тривожні розлади у ДСМ-5 (APA, 2013).

Серед страхів, які викликають у дітей мовчазність, відзначають: постійне зосередження на фізичних симптомах тривоги; на своїх думках; почуття тривоги, яке неможливо подолати; механізми уникнення (мутизм), щоб полегшити симптоми страху (Klein et al., 2019). Натомість основні характеристики стимулів, що викликають тривогу у дітей із селективним мутизмом, рідко досліджувалися емпірично, а тригери, що викликають тривогу, не містяться ДСМ-5 (Schwenck et al., 2021).

Селективний мутизм – це розлад, який лежить на перехресті дитячої психопатології та розладів мовлення (Drijan, 2022). Діти з селективним мутизмом мають труднощі із мовленнєво-залежними соціальними навчаннями (Drijan, 2022), проблеми мови та мовлення (Rodrigues Pereira, 2012), зокрема розлад мови змішаного та експресивного типу, фонологічний розлад розвитку та дефіцит обробки мови (Drljan, 2022), obsesивно-компульсивний розлад, дефіцит уваги, депресію, паніку та соціальну фобію (Klein et al., 2019).

На мовленнєву поведінку дітей із селективним мутизмом можуть впливати такі фактори: людина, з якою дитина взаємодіє, місце, де відбувається взаємодія, та діяльність, що здійснюється (Schwenck et al. 2022, Дзюба та ін., 2013). Крім того, мовчазність у дітей з селективним мутизмом проявляється

по-різному: окрім відсутності мовлення, деякі можуть ніколи не говорити поза домом, деякі можуть говорити з кількома обраними або просто шепотіти, інші можуть розмовляти з тим, кого вони ніколи не зустрічали (Klein, Armstrong, 2013, Schwenck et al., 2022), залишатись абсолютно мовчазними в незручних умовах, говорити по-іншому, використовуючи унікальний голос, шепіт або розмовляти як набагато молодша людина (Klein et al., 2019). Незнайомці у більшості дітей з селективним мутизмом викликають мовчазність (Schwenck et al., 2022).

Наведені обставини ускладнюють діагностику селективного мутизму та потребують врахування при діагностиці, яка має бути багаторівневою.

Для планування траєкторії лікування найважливішою є рання точна діагностика, яка має враховувати супутні розлади (Klein et al., 2019, Starke, Subellok, 2012). Лікування, сприяє покращенню мовленнєвої поведінки дітей із селективним мутизмом, проте, навіть за умови лікування такі діти відстають від нормотипових (Oerbeck et al., 2020).

Соціальні ситуації часто сприймаються як негативні та некеровані, що тягнуть за собою немовленнєву поведінку у дітей з селективним мутизмом (Starke, Subellok, 2012). Клінічна ситуація є однією із соціальних ситуацій для дитини, коли вона може проявити мутизм (Drljan, 2022). Значно кращі результати тестів, які вимагають словесного виведення тестової інформації, діти демонструють з батьками, а не з фахівцями, які можуть не дати правильної оцінки мовній компетенції дитини (Klein, Armstrong, 2013). Отже, при діагностиці дитини значущими є компетентність та обізнаність клініциста в можливих варіантах діагностики. Застосування підходу, який базується на використанні кількох джерел інформації, є важливим для отримання більш чіткого уявлення про селективний мутизм та його базові механізми, відмежування від супутніх розладів (Дзюба та ін. 2013, Klein et al., 2019, Rodrigues et al., 2023). Також має значення вивчення мовної поведінки дитини в різних соціальних ситуаціях (школа, дім, гуртки), історія хвороби та розвитку

дитини, сімейна історія, дослідження інших поведінкових труднощів або супутніх психіатричних симптомів, пряма оцінка когнітивних, академічних та мовних навичок (Дзюба та ін. 2013, Rodrigues et al., 2023). Важливою в цьому контексті є просвітницька робота серед батьків і вчителів щодо сутності цього розладу.

Діагностичні інструменти для оцінки селективного мутизму представлені широким колом анкет, опитувальників, структурованих діагностичних інтерв'ю та заходів спостереження, які використовуються в клінічних умовах, у школі або батьками в повсякденному житті дитини; також використовуються вимірювальні шкали та інструменти самооцінювання. Вони розроблялись або використовувались з метою надання діагностичної оцінки і оцінки тяжкості симптомів, класифікації, проведення скринінгу, для оцінювання результатів проведеного лікування. Для відмежування селективного мутизму від інших мовленнєвих розладів, оцінки мовленнєвих здібностей дітей застосовують мовні і мовленнєві тести, які передбачають ретельне вимірювання та аналіз всіх аспектів мовлення: фонологічного, морфосинтаксичного, лексико-семантичного та прагматичного (Drijan, 2022).

Опитувальник селективного мутизму (SMQ) і опитувальник шкільного мовлення (SSQ), які використовують з метою забезпечення кількісної оцінки тяжкості, обсягу та порушень, пов'язаних із селективним мутизмом та ефектів лікування (Oerbeck et al., 2020), застосовуються найчастіше та є єдиними інструментами для діагностики селективного мутизму із підтвердженими психометричними властивостями (Olivares-Olivares et al., 2021).

Не зважаючи на те, що використання стандартизованих показників покращує порівняння результатів різних досліджень (Rodrigues, Pereira et al., 2021), стандартизованих процедур спостереження, які могли б бути використані в повсякденних ситуаціях батьками та вчителями (Rodrigues Pereira et al., 2021), а також інструментів вимірювання, які б оцінювали змінені відповіді та мали міжкультурну валідність, і досі бракує

(Olivares-Olivares et al., 2021, Rodrigues Pereira et al., 2021). Зазначене створює проблему для точної постановки діагнозу, ефективного лікування та оцінки його прогресу. В свою чергу, застосування діагностичних інструментів, перекладених на рідну мову дітей, валідизованих та психометрично перевірених, є важливим для покращення розуміння селективного мутизму та результатів лікування (Ceri et al., 2016, Olivares-Olivares et al., 2021, Rodrigues Pereira et al., 2021).

Враховуючи події, що відбуваються в Україні, та викликані ними важкі психологічні наслідки для здоров'я українських дітей, існує нагальна потреба у перекладі українською мовою, адаптації та психометричній перевірці інструментів для діагностики селективного мутизму з метою забезпечення їхньої надійності та валідності. Зазначені заходи є вкрай важливими для вчасного виявлення та забезпечення подальшого ефективного лікування. Поряд з цим, важливою є просвітницька робота серед батьків і викладачів, які можуть надавати важливу інформацію про мовленнєву поведінку та за умов належних консультацій – проводити діагностування дітей відповідними інструментами.

Висновки і перспективи подальших розвідок. У результаті дослідження встановлено, що селективний мутизм – важкодіагностований розлад, який лежить на перехресті дитячої психопатології та розладів мовлення та негативно впливає на емоційну, когнітивну та поведінкову сфери життя дитини, її академічну успішність та соціалізацію. Діти з селективним мутизмом демонструють численну кількість варіантів немовленнєвої поведінки, що робить важливим відмежування цього розладу від інших розладів, пов'язаних з порушенням мовлення. Діагностика селективного мутизму має враховувати різні фактори, що впливають на немовленнєву поведінку дітей, та передбачає застосування різних діагностичних інструментів. Для досягнення найкращих результатів в діагностиці цього розладу важливим є використання стандартизованих інструментів дослідження, адаптація цих інструментів до потреб

українських дітей, в тому числі й тих, хто перебуває за кордоном, перевірка їх психометричних властивостей.

Подальші дослідження мають спрямовуватись на виявлення, діагностику та дослідження проявів селективного мутизму в українських дітей внаслідок отриманих від військових дій психологічних травм, для чого є важливим переклад та адаптація до потреб українських дітей інструментарію діагностики селективного мутизму та подальше підтвердження психометричних властивостей цих інструментів на українській виборці дітей.

Список використаних джерел

- Водоп'янова Ю. Засоби арттерапії як шлях до послаблення тривожності у дітей із селективним мутизмом. *Простір арт-терапії*: зб. наук. пр. / ред. П. Лушин; редкол.: В. Татенко та ін. Київ, 2022. С. 31–37. URL: [https://lib.iitta.gov.ua/733793/1/Art%20Therapy%20Space-Coll.of%20scient.articles-2022-Issue%2031\(1\).pdf](https://lib.iitta.gov.ua/733793/1/Art%20Therapy%20Space-Coll.of%20scient.articles-2022-Issue%2031(1).pdf). [https://lib.iitta.gov.ua/733793/1/Art%20Therapy%20Space-Coll.of%20scient.articles-2022-Issue%2031\(1\).pdf](https://lib.iitta.gov.ua/733793/1/Art%20Therapy%20Space-Coll.of%20scient.articles-2022-Issue%2031(1).pdf).
- Дзюба А. та ін. Селективный мутизм: диагностические процедуры и терапевтические стратегии. *НейроNEWS: психоневрологія та нейропсихіатрія*. 2013. № 5 (50). URL: [https://neuronews.com.ua/ru/archive/2013/5\(50\)/article-816/selektivnyy-mutizm-diagnosticheskie-procedury-i-terapevticheskie-strategii#gsc.tab=0](https://neuronews.com.ua/ru/archive/2013/5(50)/article-816/selektivnyy-mutizm-diagnosticheskie-procedury-i-terapevticheskie-strategii#gsc.tab=0).
- Луценко І. Відновлення активності мовленнєвого спілкування дітей дошкільного віку з родин учасників АТО і внутрішньо переміщених осіб. *Psycholinguistics*. 2018. № 23 (1). С. 202–218. URL: <https://psycholing-journal.com/index.php/journal/article/view/129/108>.
- Мілюс С. В., Якубова І. Особливості дітей із селективним мутизмом: коли мовчання – не золото. *Современная стоматология*. 2016. № 3 (82). С. 59–62. URL: https://dentalexpert.com.ua/journal/modern_stomatology/2016/SS_03_2016/files/assets/common/downloads/SS03_2016_SS2013.pdf.
- Пахомова Н., Баранець І. Напрями корекційної роботи з дітьми із тяжкими порушеннями мовлення в умовах воєнного стану. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19*.

- Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2022. № 43. С. 55–63. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/39048/Pakhomova_55-63.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Рібцун Ю. Запобігти, захистити, допомогти. Діти з особливими мовленнєвими потребами в умовах воєнного стану. *Вісник науки та освіти. Філологія, культура і мистецтво, педагогіка, історія та археологія, соціологія*. 2022. № 2 (2). С. 201–212. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/2162/2163>.
- Симоненко С., Овадюк Н. Особливості роботи практичного психолога з внутрішньо переміщеними дітьми молодшого шкільного віку. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Психологія*. 2022. № 1 (54). С. 68–77. URL: <http://journals.maur.com.ua/index.php/psychology/article/view/1346/1832>.
- Скрипник А., Лабенко О. Вплив стресу на мовлення дітей в умовах війни. *Східноєвропейський журнал психолінгвістики*. 2022. Т. 9, № 2. С. 116–129. URL: <https://eejpl.vnu.edu.ua/index.php/eejpl/article/view/661/330>.
- Bürgin D. et al. Impact of war and forced displacement on children’s mental health—multilevel, needs-oriented, and trauma-informed approaches. *European Child and Adolescent Psychiatry*. 2022. No. 31. P. 845–853. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s00787-022-01974-z>.
- Ceri V. et al. Psychiatric symptoms and disorders among Yazidi children and adolescents immediately after forced migration following ISIS attacks. *Neuropsychiatr*. 2016. No. 3 (30). P. 145–150. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5063909/>.
- Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition. 5th ed. Washington, DC London, England : American Psychiatric Association, 2013. 947 p. URL: [https://repository.poltekkes-kaltim.ac.id/657/1/Diagnostic%20and%20statistical%20manual%20of%20mental%20disorders%20_%20DSM-5%20\(%20PDFDrive.com%20\).pdf](https://repository.poltekkes-kaltim.ac.id/657/1/Diagnostic%20and%20statistical%20manual%20of%20mental%20disorders%20_%20DSM-5%20(%20PDFDrive.com%20).pdf).
- Drljan B. Speech and language deficits in children with selective mutism: cause, comorbidity, or consequences? *Specijalna edukacija i rehabilitacija*. 2022. No. 21 (2). P. 133–146. URL: https://www.researchgate.net/publication/361076747_Speech_and_language_deficits_in_children_with_selective_mutism_Cause_comorbidity_or_consequences.

- Elizur Y., Perednik R. Prevalence and Description of Selective Mutism in Immigrant and Native Families: A Controlled Study. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*. 2004. No. 42(12):1451-9. P. 1–22. URL: https://www.researchgate.net/publication/8999499_Prevalence_and_Description_of_Selective_Mutism_in_Immigrant_and_Native_Families_A_Controlled_Study.
- Klein E., Armstrong S. L. Assessing spoken language competence in children with selective mutism: using parents as test presenters. *Communication Disorders Quarterly*. 2013. No. 34 (3). P. 184–195. URL: https://www.researchgate.net/publication/236617609_Assessing_Spoken_Language_Competence_in_Children_With_Selective_Mutism_Using_Parents_as_Test_Presenters.
- Klein E. et al. Variations in parent and teacher ratings of internalizing, externalizing, adaptive skills, and behavioral symptoms in children with selective mutism. *International journal of environmental research and public health*. 2019. No. 16 (21):4070. URL: <https://www.mdpi.com/1660-4601/16/21/4070>.
- Oerbeck B. et al. The Selective Mutism Questionnaire: Data from typically developing children and children with selective mutism. *Clin child psychol psychiatry*. 2020. P. 754–765. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7528533/>.
- Olivares-Olivares P. J. et al. Psychometric properties of the Selective Mutism Questionnaire in Spanish children. *International journal of clinical and health psychology*. 2021. No. 21 (2021)100249. P. 1–9. URL: https://www.researchgate.net/publication/351732976_Psychometric_properties_of_the_Selective_Mutism_Questionnaire_in_Spanish_children.
- Pfeiffer E. et al. Implementation of an evidence-based trauma-focused treatment for traumatised children and their families during the war in Ukraine: a project description. *Eur J Psychotraumatol*. 2023. No. 14 (2):2207422. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC10193887/>.
- Rodrigues C. Pereira et al. Diagnosing selective mutism: a critical review of measures for clinical practice and research. *European Child and Adolescent Psychiatry*. 2023. Vol. 32, no. 10. P. 1821–1839. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s00787-021-01907-2>.

- Schwenck C. et al. Characteristics of person, place, and activity that trigger failure to speak in children with selective mutism. *European Child & Adolescent Psychiatry*. 2022. No. 31(9). P. 1–11. URL: https://www.researchgate.net/publication/351088904_Characteristics_of_person_place_and_activity_that_trigger_failure_to_speak_in_children_with_selective_mutism.
- Starke A., Subellok K. KiMut NRW: Eine Studie zur Identifikation von Kindern mit selektivem Mutismus im schulischen Primarbereich. *Empirische Sonderpädagogik*. 2012. No. 1. P. 63–77. URL: https://www.researchgate.net/publication/230661699_KiMut_NRW_Eine_Studie_zur_Identifikation_von_Kindern_mit_selektivem_Mutismus_im_schulischen_Primarbereich.

References

- Bürgin, D. et al. (2022). Impact of war and forced displacement on children's mental health—multilevel, needs-oriented, and trauma-informed approaches. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 31, 845-853. Retrieved from <https://link.springer.com/article/10.1007/s00787-022-01974-z>.
- Ceri, V. et al. (2016). Psychiatric symptoms and disorders among Yazidi children and adolescents immediately after forced migration following ISIS attacks. *Neuropsychiatr*, 3 (30), 145-150. Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5063909/>.
- Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. (2013). Fifth Edition. 5th ed. Washington, DC London, England: American Psychiatric Association. Retrieved from [https://repository.poltekkes-kaltim.ac.id/657/1/Diagnostic%20and%20statistical%20manual%20of%20mental%20disorders%20_%20DSM-5%20\(%20PDFDrive.com%20\).pdf](https://repository.poltekkes-kaltim.ac.id/657/1/Diagnostic%20and%20statistical%20manual%20of%20mental%20disorders%20_%20DSM-5%20(%20PDFDrive.com%20).pdf).
- Drljan, B. (2022). Speech and language deficits in children with selective mutism: cause, comorbidity, or consequences? *Specijalna edukacija i rehabilitacija*, 21 (2), 133-146. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/361076747_Speech_and_language_deficits_in_children_with_selective_mutism_Cause_comorbidity_or_consequences.
- Dziuba, A., Nesterenko, M., Vashchenko, L., Dubovyk, K., & Martsenkovskiy, D. (2013) Selektivnyi mutizm: diagnosticheskie procedury i terapevticheskie strategii [Selective mutism: diagnostic procedures and therapeutic strategies]. *NeuroNEWS: psikhonevrolohiia ta neiropsykhiatriia* [NeuroNEWS:

- psychoneurology and neuropsychiatry*], 5 (50). Retrieved from [https://neuronews.com.ua/ru/archive/2013/5\(50\)/article-816/selektivnyy-mutizm-diagnosticskie-procedury-i-terapevticheskie-strategii#gsc.tab=0](https://neuronews.com.ua/ru/archive/2013/5(50)/article-816/selektivnyy-mutizm-diagnosticskie-procedury-i-terapevticheskie-strategii#gsc.tab=0). [in Russian].
- Elizur, Y., & Perednik, R. (2004). Prevalence and Description of Selective Mutism in Immigrant and Native Families: A Controlled Study. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 42 (12), 1451-9, 1-22. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/8999499_Prevalence_and_Description_of_Selective_Mutism_in_Immigrant_and_Native_Families_A_Controlled_Study.
- Klein, E., & Armstrong, S. L. (2013). Assessing spoken language competence in children with selective mutism: using parents as test presenters. *Communication Disorders Quarterly*, 34 (3), 184-195. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/236617609_Assessing_Spoken_Language_Competence_in_Children_With_Selective_Mutism_Using_Parents_as_Test_Presenters.
- Klein, E. et al. (2019). Variations in parent and teacher ratings of internalizing, externalizing, adaptive skills, and behavioral symptoms in children with selective mutism. *International journal of environmental research and public health*, 16 (21):4070. Retrieved from <https://www.mdpi.com/1660-4601/16/21/4070>.
- Lutsenko, I. (2018) Vidnovlennia aktyvnosti movlennievoho spilkuвання ditei doshkilnoho viku z rodyn uchasnykiv ATO i vnutrishno peremishchenykh osib [Restoration of Linguistic Communication Activity of Pre-School Children From the Families of Participants of ATO and the People who Were Relocated Inside the Country]. *Psycholinguistics*, 23 (1), 202-218. Retrieved from <https://psycholing-journal.com/index.php/journal/article/view/129/108> [in Ukrainian].
- Milius, S., & Yakubova, I. (2016). Osoblyvosti ditei iz selektyvnykh mutyzm: koly movchannia – ne zoloto [Particularity of children with selective mutism: when silence is not gold]. *Cuchasna stomatolohiia [Modern dentistry]*, 3 (82), 59-62. Retrieved from https://dentalexpert.com.ua/journal/modern_stomatology/2016/S_S_03_2016/files/assets/common/downloads/SS03_2016_SS2013.pdf. [in Ukrainian].

- Oerbeck, B. et al. (2020). The Selective Mutism Questionnaire: Data from typically developing children and children with selective mutism. *Clin child psychol psychiatry*, 754-765. Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7528533/>.
- Olivares-Olivares, P. J. et al. (2021). Psychometric proprieties of the Selective Mutism Questionnaire in Spanish children. *International journalof clinical and health psychology*, 21 100249, 1-9. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/351732976_Psychometric_proprieties_of_the_Selective_Mutism_Questionnaire_in_Spanish_children.
- Pakhomova, N., & Baranets, I. (2022) Napriamy korektsiinoi roboty z ditmy iz tiazhkymy porushenniamy movlennia v umovakh voiennoho stanu [Directions of corrective work with children with severe speech disorders under the conditions of the state of war]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Serii 19. Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykhologhiia [Scientific journal of the NPU M.P. Drahomanova. Series 19. Correctional pedagogy and special psychology]*, 43, 55-63. Retrieved from https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/39048/Pakhomova_55-63.pdf?sequence=1&isAllowed=y [in Ukrainian].
- Pfeiffer, E. et al. (2023). Implementation of an evidence-based trauma-focused treatment for traumatised children and their families during the war in Ukraine: a project description. *Eur J Psychotraumatol*, 14 (2), 2207422. Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC10193887/>.
- Ribtsun, Yu. V. (2022). Zapobihty, zakhystyty, dopomohty. Dity z osoblyvymy movlennievymy potrebamy v umovakh voiennoho stanu [Warn, protect and help. Children with speech disorders in wartime]. *Visnyk nauky ta osvity. Filolohiia, kultura i mystetstvo, pedahohika, istoriia ta arkheolohiia, sotsiolohiia. [Herald of science and education. Philology, culture and art, pedagogy, history and archeology, sociology]*, 2 (2), 201-212. Retrieved from <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/2162/2163> [in Ukrainian].
- Rodrigues, C. Pereira et al. (2023). Diagnosing selective mutism: a critical review of measures for clinical practice and research. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 32, 10, 1821-1839. Retrieved from <https://link.springer.com/article/10.1007/s00787-021->

01907-2.

- Schwenck, C. et al. (2022). Characteristics of person, place, and activity that trigger failure to speak in children with selective mutism. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 31 (9), 1–11. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/351088904_Characteristics_of_person_place_and_activity_that_trigger_failure_to_speak_in_children_with_selective_mutism.
- Starke, A., & Subellok, K. (2012). KiMut NRW: Eine Studie zur Identifikation von Kindern mit selektivem Mutismus im schulischen Primarbereich. *Empirische Sonderpädagogik*, 1, 63-77. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/230661699_KiMut_NRW_Eine_Studie_zur_Identifikation_von_Kindern_mit_selektivem_Mutismus_im_schulischen_Primarbereich.
- Symonenko, S., & Ovadyuk, N. (2022). Osoblyvosti roboty praktychnoho psykholoha z vnutrishno peremishchenymy ditmy molodshoho shkilnogo viku [Peculiarities of the work of a practical psychologist with internally displaced children of primary school age]. *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi Akademii upravlinnia personalom. Psykholohiia. [Scientific works of the Interregional Academy of Personnel Management. Psychology]*, 1, 68-77. Retrieved from <http://journals.maup.com.ua/index.php/psychology/article/view/1346/1832> [in Ukrainian].
- Vodopianova, Y. Va. (2022). Zasoby arterapii yak shliakh do poslablennia tryvozhnosti u ditei iz selektyvnym mutyzmom [Art therapy as a way to relieve anxiety in children with selective mutism]. In P. Lushyn (Ed.), *Prostir art-terapii [Space of art therapy]: zb nauk.pr.* (pp 31-37). Kyiv: UMO, VHO «Arterapevtychna asotsiatsiia». Retrieved from [https://lib.iitta.gov.ua/733793/1/Art%20Therapy%20Space-Coll.of%20scient.articles-2022-Issue%2031\(1\).pdf](https://lib.iitta.gov.ua/733793/1/Art%20Therapy%20Space-Coll.of%20scient.articles-2022-Issue%2031(1).pdf) .[https://lib.iitta.gov.ua/733793/1/Art%20Therapy%20Space-Coll.of%20scient.articles-2022-Issue%2031\(1\).pdf](https://lib.iitta.gov.ua/733793/1/Art%20Therapy%20Space-Coll.of%20scient.articles-2022-Issue%2031(1).pdf) [in Ukrainian].

Y. Nemeruk

**TOPICAL ISSUES OF SELECTIVE MUTISM DIAGNOSING
UNDER MARTIAL LAW**

The article presents data on the impact of military events in Ukraine on the psychological state of children. It is noted that traumatic situations provoke the emergence of various psychological and anxiety disorders in children, including selective mutism.

The article outlines the problematic issues of the state of research on the phenomenon of selective mutism and presents the results of the analysis of scientific publications on the essence and symptoms of selective mutism as well as tools for its diagnosing. In order to establish an accurate diagnosis, the author substantiates the need for a multi-level diagnosing and the use of various sources of information. The complex issues of diagnosing selective mutism are considered. It is emphasized that different social situations in children with selective mutism may not provoke the same patterns of non-speech behavior. It is emphasized that diagnosing procedure is also a social situation that can cause silence in a child with selective mutism. The significant role of parents and teachers as informants about a child's speech behavior is emphasized and the need for their involvement in the process of diagnosing a child is emphasized. The importance of conducting educational activities aimed at informing parents and teachers about the nature of this disorder, its diagnostic and treatment options is emphasized.

It is noted that selective mutism has a significant impact on the emotional, cognitive and behavioral aspects of a child's life, negatively affects his/her academic performance, interferes with his/her socialization, and is often accompanied by comorbidities. The importance of early diagnosis of the disorder is emphasized.

The diagnostic tools for selective mutism are outlined, and the importance of translating these tools into the native language of children, in particular Ukrainian, is noted. The article substantiates the necessity of using validated as well as scientifically and metrically verified tools for diagnosing selective mutism as a prerequisite for obtaining reliable diagnostic results, which is extremely important for further treatment. The importance of testing the psychometric properties of diagnostic tools on a Ukrainian sample of children is emphasized, and directions for future research are identified.

Keywords: *anxiety disorder, children, diagnosis of selective mutism, diagnostic tools for selective mutism, mutism, selective mutism, war.*

Стаття надійшла до редакції 30.10.2023 р., прорецензована 21.11.2023 р.,
прийнята до друку 22.11.2023 р.